

Kale Barria (III)

> Jerardo Elortza eta Xabier Zelaia

BESTE ERAIKIN AZPIMARRAGARRI BATZUK

J oan den hilabeteko zenbakian hasitako eraikuntza interesgarrien zerrendari jarraipena emanez, beste banaka batzuen berri zehatz samarrak emango ditugu gaurkoan, nahiz eta badakigun garrantzitsuak diren hainbat aipatzeke edota behar bezainbat nabarmendu gabe geratuko direla. Hona, bada, ondoren etxe horietako batzuen xehetasunak.

Uraingo dorretxea

Erdi Aroaren amaiera aldera-edo jasotako dorre hau herrirako sarreretako batean aurkitzen zen antzina, zubi baten ondoan. Horregatik, **Zubiaurre** gisa ere ezagutzen da. Duela hamarkada batzuk, Ubao erreka desbideratu zutenean, **zubia**, eraitsi gabe, **estali egin zen**. Herriko zubirik zaharrena izan daiteke.

Dorretxeak nola edo hala iraun zuen XX. mendera arte. **Damian Lizaar** arkitektoak sakon eraberritu zuen **1954an**; jatorrizko hainbat ate eta leiho mantendu zituen behean eta lehen solairuko hormetan, etxe-bizitzak egokituz bigarren estaian. Ateak era eta tamaina desberdinetakoak dauzka, arku gotiko zorrozduak gehienak eta puntu-erdiko eder bat ere bai. Oso politak dira, besteren artean, fatxada nagusian ageri diren leiho bikoiztu lobulatuak.

Eraikin honetan bizi izan zen XVI. gizaldian **Borgoñako Felipe**, unibertsitateko obretara etorria eta Asentzioko ermitako San Andresen erretaula ederra (1555) moldatzen aritutako eskultorea. Etxe honetako alaba batekin zegoen ezkondua.

Zubiaurre, Iturritxo ondoan estalita geratu den zubia.

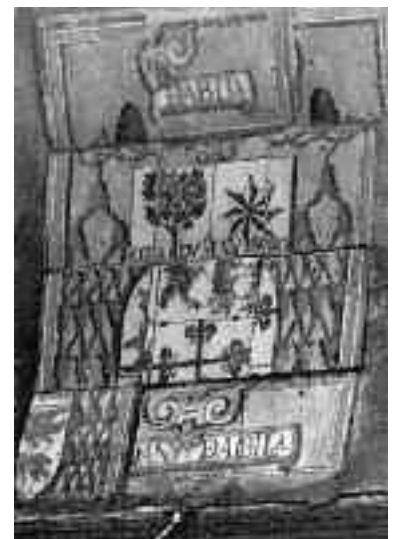
Urain dorretxeko ate eta leiho gotiko batzuk.

Otadui etxea

Hasierako Kale Barria 1488ko suteak suntsitu ondoren, berregin zutenean, luzapena eman zitzaion goiko alderantz, Kalegoiena deituriko zatiarekin. Eskumatik errebal berri horren lehenengo etxea dugu Otadui deritzana; **XVI. mendean eraikia, harlanduz beheko partea eta adreiluz goiko pisuak**. Elementurik bereizgarrienak kantoira ematen duen **burdinazko balkoi dotorea eta zeramikazko armari bitxia** ditu.

Oñatiko Historia eta Arte Bilduma (1982) izeneko liburuan etxe hau “Casa del Deán de Avila” moduan dator. Baina, dirudienez, hori ez da zuzena, armariaren interpretazio okerretik baitator. Egia esan, **zeramikazko piezak era nahasian jarrita zeuden eta DE ABILA / OTADUI JAUSORO / DEAN DE ABILA irakurri zen orduan inskripzioa**. Baina azken eraberritzea modutu denean, zatiak ordena egokiagoan ipini eta **OTADUI JAUSORO / ARCEDIANO DE ABILA** gisa ulertu da.

Arzedianoak edo artxidiakonoak katedraletako kargu inportante batzuk izan ohi ziren. Esan behar da Otaduitarrak Oñatiko familia garrantzitsu batekoak genituela. **Lorentzo Otadui Abendaño**, gure herriko historian pertsonaia handia, **Avilako apezpiku izatera iritsi zen XVII.aren lehen hamarkadan**. Otadui-Jausoro hori apezpikuaren iloba omen zen.

Otadui etxeko armaria zuzendu aurretik zegoen bezala.

Azkeneko obrak burutzerakoan, zoritxar galanta gertatu zen. Izkinako balkoiko jatorrizko **burdina-hesia** konpontzera eraman zen errementaldegira, eta **lapurrek ohostu** egin zuten bertatik. Orain dagoena kopia da.

Etxaluze

Izena gelditu bada ere, parajea eta plazatxoa bataiatu zituen erai-kina duela hamarkada gutxi eraitsia izan zen, etxebizitza eta dena berriak jasotzeko. Benetan penagarria etxe hori desagertu izana. **Kale Barriaren akaberan**, Kale Goienaren bukaeran nahia-go baduzue, **kokatzen zen jauretze hura** ez zen hain zaharra: 1846. urtean eraikiarazi zuen **Andres Lizaur** jaunak, **Mariano Jose Laskurain** arkitekto famatuaren proiektuarekin. Hiru fatxada zituen kanpoko aldera eta beste bat etxe osteko ortu-lorategi zabalera. Ordezkatu duenaren antzera, baina solairu gutxiagorekin. Aurreko etxeak zeukan **armarria mantendu dute** berriaren ere, Zubillaga Azpiko baserrian dagoenaren kopia. Andres Lizaurreren jatorria sortetxe horretatik ei zetorren.

Andres Lizaur gizon bitxia izan zen. Bazuen diru-iturririk, Ameriketara lortutakoak nonbait, hainbeste lur-sail erosi eta obra ordaintzeko. Izan ere, ez baitzuen bere mesedetan soilik gastatu bere kapitala. Oñatiko udalaren 1856ko akta batean adierazten denez, **herrizale eta filantropo gisa ere agertzen zaigu**: Etxaluze inguruko plazatxoa, Kale Goienatik San Martingo zubirainoko kaletxoa (egungo Martzelino Zelaia) eta beste zenbait tokitako lur-zoruak pabatu, egokitu eta txukundu zituen bere kontura.

Hurrengo belaunaldietan Etxaluzen bizi izandako pertsona asko ere nabarmendu ziren arrazoi ezberdinengatik: **Maria Irizar**, **Enrike Elortza**, **Frantzisko Apaolaza** edota **Bixi Ziaurriz**, esaterako. **Maria Irizarrek oso merke utzi zituen herrirako**, 1960tik aurrera Matingo eta Etxaluzeko eremuetan gauzatu diren poligonoetarako **lur-sailak**. Kale labur bat eskaini zitzaion, baina Apaolazaren alarguna izenarekin. Orain dela gutxi lortu da, hainbaten ekimenari eskerrak, emakume batek benetako izen-deiturekin Oñatin kale bat izatea. Bota aurretiko azken garaian agustino laterandarrek eta herriko ospitaleak ere erabili zuten Etxaluze urte batzuetan.

Eta beste hainbat

Kale Barriaren eta alboko kaleetan etxe-ordezkapen asko egon da, lartxo agian. Dena dela, orain arte aipatutakoez gain, geratzen dira beste banaka batzuk, kanpotik behintzat, osagai interesgarriak mantendu eta gorde dituztenak: adibidez, **Santosena**, **Atxarena**, **Gereta**, **Kirriñena**, **Orbea**, **Ibarrondo**, **Ritarena**, **Egañena**, **Juanitosa**, **Konfitteruena**, **Urrutxuneko atetzarra**, **Iturritxo**, **Honbrena**, **Agerrena**, eta abar. Hurrengoan saiatuko gara horietako batzuetan oraindik begi bistan ditugun armarriak, irudiak, atekak, leihoak, miradoreak, behebarruak, modilloiak eta beste elementu ezohiko batzuk ikusarazten.

Etxaluze zaharra bota baino urte batzuk lehenago.

ZURRUST
 TABERNA • JATETXEA
 Bidebarrieta 6
 Tel: 943 71 62 96
 20560 OÑATI

FAGOR
 INDUSTRIA TALDE KOOPERATIBOA

